

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ

Я. М. Столярчук,

канд. екон. наук, доцент КНЕУ

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Одне з кардинальних завдань, яке постало перед Україною після проголошення державного суверенітету — це повноправна, ефективна інтеграція у світове співтовариство, завоювання стійкого і достойного місця в глобальній моделі міжнародного поділу праці, яка нині формується. Система заходів, спрямованих на реалізацію цієї стратегічної мети, включає як зростаючу участь нашої держави в діяльності субрегіональних та регіональних інтеграційних союзів і розширення співпраці з провідними міжнародними фінансово-економічними організаціями та структурами, так і всебічне поглиблення двостороннього економічного співробітництва, насамперед з країнами-стратегічними партнерами. Особливе місце серед таких держав посідає Польща, яка з травня 2004 р. вступила до Європейського Союзу, а відтак — двостороння співпраця з якою може бути використана в якості плацдарму для входження нашої країни в об'єднану Європу.

Інтеграція України в Євросоюз є пріоритетним вектором зовнішньої стратегії нашої держави, оскільки саме це інтеграційне угруповання на сьогодні є уособленням найбільш розвинутої регіональної інтеграційної організації, в якій тіснота взаємозв'язків між членами досягла найвищого рівня, коли на базі економічного союзу практично завершилося формування валютного союзу з наступним реальним переходом до політичного союзу. Інтернаціональний характер виробництва та споживання в рамках цього потужного інтеграційного об'єднання, зумовивши вихід процесів відтворення за національні кордони країн-учасниць зі зростанням їх взаємозалежності та переплетенням окремих стадій, а також становленням єдиного відтворювального процесу, сформував європейський (регіональний) поділ праці. Таким чином, регіональна інтеграція в економічному регіоні ЄС виступила якісно новим рівнем економічної взаємодії національних економік, яка характеризується нині не лише усуненням

внутрішніх бар'єрів у розвитку зовнішньоекономічних зв'язків країн-членів та координацією різноманітних напрямків економічної політики, але і зростанням ваги узгодженого розвитку сфер співробітництва.

Якісно нова фаза у розвитку Європейського Союзу пов'язана із залученням до спільного відтворювального процесу в ЄС десяти країн Центральної Європи. Можна констатувати, що розширення Євросоюзу за рахунок нових країн внесло значні зміни кількісного та якісного характеру у відтворювальний процес «європейського ареалу»: по-перше, через збільшення обсягів ВВП; по-друге, з причини перерозподілу інтернаціональних фондів споживання ЄС; по-третє, через коригування територіальних та галузевих пропорцій європейського народногосподарського комплексу.

Що стосується України, то на сьогодні для неї відкриваються нові перспективи, пов'язані з поглибленням економічного співробітництва з Польською державою як новим членом Європейського Союзу. Мова йде, насамперед, про особливу місію, яку може відіграти Польща в реалізації євроінтеграційних пріоритетів нашої країни. Більше того, очевидним є той факт, що майбутнє наших відносин з ЄС все більшою мірою залежатиме від рівня відносин саме з цією країною, яка претендує на роль головного суб'єкта східної політики Євросоюзу, підтвердженням чого є і заява Єврокомісії (у березні 2003 р.) «Розширена Європа — сусідство: новий вимір наших відносин із східними і південними сусідами». Причому позиція Єврокомісії щодо відносин між розширеним Євросоюзом та сусідніми країнами, у тому числі й Україною, не може розглядатися як акт розмежування чи утвердження так званої «сірої зони». Насправді мова йде про формування економічного підґрунтя більш широкої (порівняно з ЄС) європейської інтеграційної зони та про утворення у перспективі єдиного європейського економічного простору за принципом концентричних кіл з різнорівневими ступенями інтеграції, де сусідні країни розглядатимуться не як антиподи, а реально діючі суб'єкти відповідного утворення.

Якщо аналізувати українсько-польські економічні відносини уже після входження Польщі до Європейського Союзу, то, незважаючи на песимістичні прогнози аналітиків, їх згортання не відбулося. Важливо у даному контексті акцентувати увагу на особливостях розвитку торговельного, інвестиційного та транскордонного українсько-польського співробітництва.

Так, польський ринок залишився важливим сегментом для зовнішньої торгівлі України. У 2003 р. український товарний

експорт до Польщі за даними Міністерства економіки цієї країни становив близько 520 млн дол. США (у 2001 р. — 503,4 млн дол. США). Разом з тим, експорт Польщі до України, як і раніше, складає порівняно незначну частку (близько 3,4%), оскільки ця країна орієнтована, передусім, на ринки Євросоюзу. Залишилася незмінною і товарна структура українського експорту до Польщі з домінуванням у 2003 р. таких товарних позицій, як мінеральні продукти (47%), продукція чорної та кольорової металургії (19%), а також продукція хімічної промисловості з низьким ступенем обробки та пов'язаних з нею галузей (8,3 % та 10,8 % відповідно), деревина і вироби з неї (3,7 % та 3,2 % відповідно) [6]. Тому немає об'єктивних підстав вважати, що саме собою входження Польщі до складу ЄС повинно однозначно призвести до згортання її торговельних відносин з Україною. Більше того, з розширенням ЄС Польща приєдналася до спільного зовнішнього митного тарифу, який в середньому нижчий, ніж існуючі раніше національні митні ставки (4,1 % проти 9 %), що зменшить у поточному році податкове навантаження на українських виробників (за експертними даними по десяти країнам, які приєдналися до ЄС, ця цифра у 2004 р. складе близько 1 млн дол. США) [5].

Разом з тим, якщо врахувати ту обставину, що на сьогодні у Польщі практично вичерпано потенціал розширення її зовнішньої торгівлі на Захід, то вона, очевидно, прагнучиме використати потенційну місткість українського ринку, яка є достатньо великою. Тому для подальшого нарощення обсягів двосторонньої торгівлі між Україною і Польщею необхідним є створення взаємного сприятливого клімату для інтенсифікації цієї форми економічних відносин, зокрема через надання Україною технічної допомоги своїм експортерам за кордоном для забезпечення їх конкурентних позицій на польському ринку.

1. Так, серед фінансово-економічних, організаційних та нормативно-правових інструментів якісного поліпшення торговельної складової українсько-польського економічного співробітництва можна виділити дві групи важелів: 1) важелі, що мають загальний характер і стосуються зовнішньоторговельної діяльності України загалом (надання державної підтримки експортерам промислової продукції, передусім тих галузей, де створені конкурентні переваги на світовому ринку; фінансове сприяння держави вітчизняним експортерам через реалізацію механізмів кредитування експорту; страхування експортних кредитів від комерційних та політичних ризиків; надання урядом

гарантій щодо залучення кредитних ресурсів в експортоорієнтовані виробництва та запровадження системи ефективного кредитування їх обігових коштів та інше); 2) специфічні інструменти щодо вдосконалення українсько-польських торговельних відносин (заходи з налагодження широкої системи зовнішньоторговельної інформації та інформаційно-консультативних служб в межах регіональних та закордонних представництв; організація ефективної системи обміну господарською інформацією між українськими та польськими суб'єктами господарювання; формування ефективної інфраструктури збуту товарів і послуг на польському ринку, яка б відповідала світовим стандартам для динамічного освоєння українськими товаровиробниками польського сегменту; гармонізація українсько-польської законодавчої бази щодо зовнішньоекономічної діяльності; проведення інвентаризації нормативно-правової бази України і Польщі та стану виконання довготермінових угод про торговельно-економічне співробітництво; приведення у відповідність законодавства обох країн у галузі тарифного та нетарифного регулювання; систем сертифікації та валютного регулювання; поетапне приведення державних стандартів України у відповідність з вимогами міжнародних та європейських стандартів тощо).

У перспективі можна передбачити і активізацію українсько-польського інвестиційного процесу, передусім, за рахунок перенесення ряду орієнтованих на експорт виробництв з Польщі на територію України з метою використання її конкурентних переваг, а також (що не менш важливо) виходу з-під дуже жорстких регуляторних вимог, що діють в Євросоюзі.

2. Ми вважаємо, що інтенсифікація міждержавної інвестиційної діяльності між Україною і Польщею можлива шляхом переходу українсько-польських суб'єктів господарювання від простої торговельної до інвестиційно-виробничої діяльності. Така форма співпраці повинна включати: розширення виробничої присутності польських партнерів на українському ринку; ширшу участь польських підприємств у приватизаційних процесах; інвестування польською стороною українських пріоритетних галузей економіки України (енергетичного комплексу, вуглевидобування, хімічної та нафтопереробної промисловості, переробки сільськогосподарської продукції).

Прагматичний підхід до стратегії українсько-польського інвестиційного співробітництва повинен визначати пріоритети

інвестиційно-виробничої кооперації України і Польщі: міждержавне співробітництво в галузі машинобудування ВПК та конверсії; поглиблення виробничої кооперації в аграрній сфері (створення спільних підприємств з вирощування сільськогосподарських культур з використанням польських технологій та сировинної бази України, переробка сільськогосподарської продукції, будівництво сховищ та ін.); кооперація у фармацевтичній промисловості; реалізація інвестиційних проектів в енергетичній сфері для забезпечення країн паливно-енергетичними ресурсами; реалізація інвестиційних проектів зі спільного будівництва і модернізації транспортних артерій двох країн; кооперація капіталів України і Польщі з наступним міжнародним обміном досягненнями НДДКР; поглиблення співробітництва двох країн в галузі науки та освіти.

Останній напрямок українсько-польського двостороннього співробітництва набуває на сьогодні всезростаючого значення з врахуванням процесів поглиблення міжнародного поділу праці в галузі науки і промислового освоєння її результатів та об'єктивної необхідності для України здійснення докорінної техніко-технологічної модернізації промислового і сільськогосподарського виробництва з метою підвищення їх конкурентоспроможності відповідно до найвищих світових стандартів.

Разом з тим, можна констатувати, що участь двох країн в міжнародному обміні технологіями характеризується на сьогодні достатньо обмеженими можливостями, а тому ефективною формою двосторонньої інвестиційно-виробничої кооперації може стати підключення підприємств України і Польщі до технологічного ланцюжка, який функціонує в межах західноєвропейських транснаціональних корпорацій; відкриття їх філіалів та дочірніх підприємств на території України і Польщі, яким, згідно з інноваційною стратегією корпорації, буде передаватися найновіша технологія; приєднання до міжнародних виробничих і науково-дослідних союзів. В майбутньому подібні виробничі та науково-дослідні союзи можуть бути об'єднані у технополіси і технопарки, які б сформували інституційно-організаційне середовище та сприяли інтенсифікації та поглибленню двостороннього інвестиційно-виробничого співробітництва України і Польщі. А з врахуванням світових процесів поглиблення інтернаціоналізації науки, спільна з польськими творчими колективами розробка та реалізація наукових проектів та програм дозволило б значно скоротити

видатки та на основі примноження міжнародних зусиль, а також наявного в Україні потужного науково-технічного потенціалу (передусім, в галузях машинобудування, авіа- та суднобудування, радіоелектронної промисловості, порошкової металургії), досягнути найвищого результату.

Крім того, поряд з традиційними формами інвестиційно-виробничої кооперації України і Польщі реалізації пріоритетних напрямків міждержавного співробітництва у цій сфері буде сприяти діяльність таких організаційних форм як промислово-фінансові групи, злиття українських та польських банківських капіталів зі створенням синдикатів, створення спільних інвестиційних банків, створення страхових компаній та ін.

Потенціал українсько-польського транскордонного співробітництва, яке реалізується в межах об'єднань — єврорегіонів «Буг» та «Карпати», ще далеко не вичерпаний. Так, незважаючи на позитивну динаміку розвитку економічного співробітництва між прикордонними регіонами України і Польщі (постійне зростання обсягів прикордонної зовнішньої торгівлі; інвестицій; міграції тощо), в рамках вищеназваних українсько-польських транскордонних об'єднань ще не досягнуто рівня розвитку, який був характерний для соціалістичного періоду співробітництва двох держав, та для єврорегіонів, які функціонують на західних кордонах Польщі (зокрема за участю німецької та чеської сторони в об'єднаннях «Ніса», «Сілезія» тощо).

Для перетворення міждержавного транскордонного співробітництва України і Польщі у каталізатор прискорення включення нашої держави у загальноєвропейські економічні структури необхідно розвивати такі пріоритетні напрямки співпраці як розбудова прикордонної і транспортної інфраструктури; поглиблення виробничої кооперації підприємств прикордонних регіонів з використанням переваг внутрішньогалузевої спеціалізації, подетально-вузлового та технологічного кооперування; розширення співробітництва в галузі освіти і науки, участь у спільних науково-дослідних проектах тощо.

Важливого значення має співробітництво України і Польщі в реалізації нафтотранспортного коридору Одеса-Броди-Гданськ, який є одним з найперспективніших європейських проектів нашої держави. Після того, як Польща отримала доступ до нафтових родовищ Іраку, стратегічна значимість даного нафтопроводу суттєво зростає, оскільки мова йде не лише про

перспективи транспортування до Європи каспійської нафти, а й нафти близькосхідного регіону [1]. Особливу роль у цьому проєкті може відіграти і поглиблення економічного співробітництва країни з Туреччиною. Суттєве зближення національних економічних інтересів України і Польщі, прагнення нашої держави щодо європейської інтеграції створюють вагомі передумови приєднання до даного проєкту і Турецької сторони. Загалом же диверсифікована інтеграція України у загальноєвропейську систему транспортування нафти може стати одним з визначальних чинників поглиблення євроінтеграційного процесу в Україні.

Література

1. Гальчинський А. «Центральноевропейський ремонт». Нові можливості євроінтеграційної стратегії України // «День». — № 116 від 10.07.2003 р.
2. Зюлковський М. Розширення ЄС. Польща і Україна: виклики майбутнього сусідства // Аналітичний щоквартальник. Євро. Економічний вимір інтеграції. — 2003. — Вип. 2.
3. Удовенко Г. Україна і Польща після розширення НАТО. З міжнародного семінару // Політика і час. — 2000. — № 5—6. — С. 34.4.
4. Оніщук Ю. Польща — Україна: більше оптимізму // Діловий вісник. — 2003. — № 10. — С. 10—16.
5. «Что будет с Украиной после расширения ЕС? Европа дает свои прогнозы» // www.ukrbiz.net/ukr/finance/news/87579/.
6. Статистичні дані Міністерства економіки Республіки Польща // www.mg.gov.pl.

Т. В. Черницька,
здобувач КНЕУ

МІЖНАРОДНЕ НАУКОВО-ТЕХНІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО РЕГІОНІВ ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Головною відмінною рисою процесів, що відбуваються у сучасному світовому господарстві, є глобальна інтеграція економіки, політики, науково-технологічної сфери, природоохоронної діяльності, а також інтернаціоналізація науки. Все це обумовлює тенденцію до розширення міжнародного співробітництва у сфері НДДКР. Сьогодні розвинуті країни, де наука виконує роль головного економіко-відтворюючого